

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatblad N°. 124).

Zondag 29 Juli 1888. N°. 553.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Blijfsagen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonneementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Warmoesstraat 106, Amsterdam. Inzendingen die later dan Donderdag 's namiddags te 12 ure worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonneementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau, Warmoesstraat 106, te Amsterdam. Advertentie: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elke regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van liefsdaden en Verlangingen 10 Cent per regel.

„Volständig tot den einde.”

En gij zult van allen gehaat worden om mijnen naam; maar die volständig zal blijven tot het einde, die zal zalig worden. Matth. 10:22.

Om toe te komen tot de zaligheid, moet ge niet alleen eens een poort door, maar ook al de dagen uws levens een weg langs. „Ga in”, sprak Jezus, „door de enge poort”, maar hij liet er op volgen, dat niet alleen die poort eng, maar ook de weg nauw is, die ten leven leidt.

O, Gewisselijk, op dien weg ten leven zal uw voet nooit staan, tenzij ge eerst vooral door die poorte u henenwringt; maar toch, niet om het doorgaan door die poorte is het te doen. Die poorte is slechts middel om op dien weg des levens te komen; en evenzo is die weg zelf weer niets anders dan de baan die moet afgegaan, om in de zaligheid in te gaan.

En nu bestaat hier, daar hebt ge volkomen gelijk in, geen uit- en inloep. Wie de enge poorte eens door is, keert niet meer terug, en ook wie door die poorte doorging, loopt zijn weg al ten einde toe. Er is geen afval der heiligheden.

Maar tweeërlei mag daarbij nooit vergeten. Vooreerst mag nooit uw oog gesloten voor het ontzettend feit, dat zoo velen een verkeerde poort ingingen, in plaats van de enge, en nu voortzorgeloos voortdrentelen op een weg waar geen leven op te vinden is; en dat het deswege roeping der kerke Christi is, om een legelijke telkens weer te prikkelen, dat hij toch wel toezie op de poorte, die hij doorging, wel de echte, wil de enge, is, en dat hij anders op staanden voet van zijn doolweg terugkeere en alsnog de enge, de eenige poorte des levens inga.

Toch is dit het eenige niet, waarop moet gelet. Het vermaan van Christus' kerk doet volstrekt niet enkel op hen, die zich in de keuze der poorte vergisten, maar ook wel tergeve op die weinigen, die de wezenlijke, de echte, de enge poorte zijn ingegaan.

Immers, het is wel stellig zeker, dat ze, eens de poorte binnengetreden, niet terug kunnen, noch ook op den weg des levens duurzaam kunnen stilstaan; maar dat ze voor terugkeer behoeven en op dien weg des levens gehouden worden, gaat niet vanzelf, geschiedt niet werktuiglijk, maar is gevolg van een geestelijke macht die op hen werkt; een macht, die van den Christus op hen uitgaat; en die hij op hen uitoelt door zijn Woord en zijn Geest.

En hier nu is de goddelijke, wijs van God bestemde, werking voor waarschuwing en vermaan, voor lof en blaam, voor bestrafing en vertroosting.

Eens de enge poorte door, glijdt een heilige Gods niet langs den weg des levens, gelijk een kogel door de lucht of een kegelbal langs de loopbaan vliegt.

Integendeel, als er nu verder niets aan hem geschiedde, zou hij wel tergeve terugkeren naar Egypte's vleeschpotten en wel tergeve, zij het al onder belofte van terug te komen, nog even weer de enge poorte uit- en de wereld willen ingaan.

En wel verre van op de heilige baan gestadig en rustig voort te schrijven naar het voorgestelde wit, zoudt ge Gods eigen kinderen bij hoopen zien stand houden bij de poorte; liefst zien er door om van hun zaligheid verzekerd te zijn, maar toch ook liefst zoo dicht mogelijk bij die poorte, om althans nog met de aanschouwing van het oog van de wereld te kunnen genieten.

En daarom nu, omdat Gods kinderen, aan zichzelf overgelaten, liefst of teruggingen of talmden, daarom heeft goddelijk ontfermen allerlei prikkel en allerlei zweespelag bereid, om de gerusten in Sion weer telkens te doen opschrikken, en ze voort te stuw, voort te dringen, of de loop om de kroon door al Gods kinderen mocht worden voleind.

„Volständig ten einde toe!” is daarom het parool van den hoogsten levensnarr, dat de Middelaar zijn jongeren reeds bij hun eerste uitzending meegeeft; en als op Pathmos zijn laatste woord tot zijn knecht Johannes weerklinkt, dan gaat nogmaals de last aan Christus' kerke uit: „Zijt getrouw tot den dood, en ik zal u geven de kroon des levens!”

Neen, het is niet een door de enge poort glijden, om nu vanzelf te glijden al den weg lang. Er is voor Gods kinderen een worsteling weggelegd, een loop dien ze te loopen, een kamp dien ze te aanvaarden, een strijd dien ze te strijden hebben. Allerlei macht klemt zich aan hen vast, om hen van Christus af te trekken, en allerlei macht gaat van Christus uit, om hun geloof niet te doen ophouden. Zoo is er een worsteling om Gods kind tusschen Satan en Christus, en een worsteling in Gods kind tusschen zonde en heiligheden. En niet wie in dien strijd onderligt, maar wie overwint, dien zal gereikt worden het manna dat verbruigen is, en dien zal het gegeven worden met Jezus eens te zitten in den troon zijner heerlijkheid.

„Volständigkeit nu ten einde toe” eischt voortgang, en is met stilstand onverenigbaar.

Volständigkeit is voor Gods kind het volhardende in zijn heilig opzet, om steeds nader bij zijn God te komen; om weg te vagen de nevelen, die het aangezicht zijns Vaders in de hemelen voor hem verborgen hielden; en om niet enkel in machtige en aangrijpende gebeurtenissen, maar in al den loop des levens den vijand zijner ziele af te weren, en te blijven nabij zijn God.

Niet alsof dit altoos gelukken zou. O, Ware er nooit een onderliggende, nimmer een uitgliden, nooit een verachtering in genade, er zou geen worsteling in het leven van Gods kinderen meer zijn; en zelfs waar het zoo langs een effen kabbeldend stroompje schijnt voort te glijden, weet toch het hart het wel anders.

Maar dit is uw volständigkeit, dat ge, onderwijl ge wordt neergeworpen, reeds weer kermt om door uw God te worden opgericht; dat ge onder het uitgliden de hand reeds weer grijpt, die u reddend werd toegestoken; en dat ge, door wat list en strik ook van uw God afgeraakt, het buiten Hem niet uit kunt houden; en daarom nog van het klein gebergte en onder het neerdruschen van de watergoten, naar uwen God roept, gelijk het heil schreeuwt naar waterbeken, die het niet meer ziet, maar toch klateren hoort van verre.

Bij een ingebeeld kindschap is er een enge poort van eigen maaksel, en eens die poort door, is er voort tot aan den dood toe niets dan een werkeloos nederzinken in zelfbehagende gepeinen. Uit den dood tot den dood, zonder een reuke des levens.

Maar giet ge de echte poort door, en dan trilt en tintelt het voort alles van leven en worsteling, dan is er strijd en onderliggen en een weer overwinnen al de dagen, dat God u nog het aanzijn op aarde vergunt.

En dan schittert ze ons tot troost en den naam des Heeren tot prijs, die van God gewerkte volständigkeit, waarvan de Christus het zijn jongeren toeroep: „Wie volständig zal zijn tot den einde, die zal zalig worden.”

KUYPER.

De doleerende herk van Oudewater in 't begin der 17de eeuw.

Het stedeke Oudewater is in menig opzicht merkwaardig. De aandacht van den vreemdeling trekt het door zijn antieke gevels, waarvan enkele nog geheel ongeschonden en onveranderd zijn gebleven, door zijn kronkelende straten en door zijn stadhuys, dat het vorige jaar gerestaureerd, of liever gerenoveerd werd, waardoor men het geheel in den vorm dien het twee en een halve eeuw geleden had, herstelde.

Zag men het niet aan den rook die uit eenige fabrieken opstijgt, bemerkte men het niet aan vele gemoderniseerde gevels en aan andere, die de eenvormigheid der 19de eeuw doen zien, bespeurde men het niet aan de spiegelruiten van enkele winkels, men zou in sommige gedeelten in den waan kunnen gebracht worden, alsof men in een stad van voor 2 à 3 eeuwen verplaatst ware. Hier steekt de toren van de St.-Michielskerk het hoofd omhoog, al is hij in een zonderling eenigzins plompen trant opgetrokken en al is het klokkespel, dat zich daarop bevindt, meer dan primitief te noemen. Op de markt wijst men u het huis met zijn schoonen gevel, waar niemand minder dan Arminius het levenslicht aanschouwde, als een profetie, dat de stad veel te doen zoude krijgen met het Remonstrantisme. Daar naast, gescheiden door een steegje, vindt men de stadswaag, waar weleer de heksen en tovenaars gewogen werden. Keizer Karel de vijfde had aan de stad het privilege geschonken om dezulken, die beschuldigd werden van hekserij te hebben uitgeoefend, te wegen, en zoo het gewicht overeenkwam met de proportie des lichaams, hen vrij te spreken. Tot eere der Oudewatersche overheid moet gezegd, dat zij steeds de ongelukkige vrouwen, die zij moest laten wegen, zwaar genoeg verklaarde; boose tongen beweren echter, dat dit strijk en zet geschiedde, opdat maar vele van hekserij beschuldigde vrouwen zich zouden beroepen op de waag van Oudewater, hetgeen de beurs der overheidspersonen vulde. Wie weet of men in die dagen in dien kring niet verheugd was, dat men ongelukkigen een dienst kon bewijzen en tegelijk daardoor zijn eigen belangen bevorderen.

Jammer maar dat zooveel, wat aan vervlogen eeuwen herinnerde, in de laatste tientallen van jaren, uit ons stadje verdwenen is. Niet minder dan vier poorten, de een al schilderachtiger dan de andere, werden afgebroken, welke niemand in den weg stonden; de Romeinsche toren is verdwenen, nadat hij in vroeger tijd heel wat verlaagd werd; tevergeefs zoekt men er naar het vichhuis; alles is moeten verdwijnen onder den moker van den slooper, in beweging gezet door mannen, die maar al te weinig historichen zin toonden te bezitten.

Geluklijk dat Oudewater een man bezit, die er voor gezorgd heeft, dat vóór het wandalisme aan het werk ging, alles keurig in teekening gebracht werd, wat men met den grond gelijk wilde maken. Hij, die den boekhandelaar, kunstkenner, bekwaam etsen en tekenaar E. C. Rahms bezoekt, kan een menigte teekeningen, etsen, enz. te zien krijgen, waaruit het duidelijk wordt, dat tot voor weinige jaren geen stadje zulk een antiek karakter vertoonde als juist Oudewater.

Maar niet enkel uit een oudheidkundig, maar ook uit een kerktorisch oogpunt is Oudewater een merkwaardige plaats.

De eerste predikant was Theodorus Aemilius, die, eerst pastoor geweest zijnde, later met de reformatie medeging. Hij arbeide van 1566—1574 te Oudewater. Zijn opvolger was Huijs Dirks, die reeds in den jaar 1575 naar Gouda vertrok. Deze Dirks heeft zeker vrijmoedigheid

gevonden om zoo spoedig de kerk van Oudewater te verlaten, omdat in den jaar 1575 Johannes Gelasius of Vitarius genoemd, tot haar overkwam. Deze Gelasius was eerst pastoor te Nieuw-Lekkerland, doch met de reformatie intemende, nam hij een beroep naar de kerk van Oudewater in 1575 aan. Dit jaar werd de stad echter door de Spanjaarden belegerd, ingenomen en uitgemoord. Gelasius werd daarbij ook opgehangen aan een galg „omne volständigkeit in den Evangelio”. Een beginjette had zijn ijver voor de Gereformeerde waarheid aan de Spanjaarden verklaard! De Staten van Holland, Gelasius' marteldood in aanmerking nemende, „ende het wonderlijk God Almachtigh door denzelven heeft geworcht”, hebben tot ondersteuning der weduwe een jaargeld van vijftig gulden toegestaan.

Opmerkelijk is nog het volgende, dat de burgemeester van Gouda heeft geconstateerd, dat het lijk van den waartigen dienaar Gelasius na zestien maanden aan de galg te hebben gehangen, bevonden werd even vol en blank te zijn gebleven alsof het geen vier dagen gehangen had. Dit werd toen gehouden voor „een mirakel Gods”.

Na Gelasius werden nog vier predikanten te Oudewater in hunne bediening bevestigd, wier namen wij onzen lezers zullen sparen, vóór dat Andr. Stangerus aldaar in 1684 leeraar werd. Dit is zeker, dat volgens Trigland, en hij kon het weten, in Oudewater van den aanvang af de Gereformeerde leer oprechtelijk was gepredikt geworden, terwijl hij verzeekt, genoemde Stangerus gekend te hebben als een oud en Godsalig man.

In den jaar 1602 werd aan dezen grijsen bedienaar des woords, naar ordre der kerken, een jeugdig dienaar toegevoegd, namelijk Johannes Lydius, die een jaar lang predikant te Aarlanderveen geweest was.

Deze Lydius was een zoon van Martinus Lydius, hoogleeraar te Amsterdam; op kosten van de stad Amsterdam studeerde hij in de heilige Godgeleerdheid. Hij was een geleerd man, die onderscheidene werken in het licht zond, welke getuigen van grondige studie.

Zoolang Stangerus en Lydius tezamen de kerk van Oudewater dienden, waren er geen moeilijkheden, of zij konden gemakkelijk uit den weg geruimd worden. Doch geheel anders werd het, toen Stangerus overleden was. Is de gemeente van Oudewater boven de meeste steden geteisterd door de woede der Spanjaarden, boven de meeste kerken heeft die van Oudewater te lijden gehad van de woelingen der Remonstranten; doch ook boven vele andere kerken heeft ten slotte de ware Gereformeerde religie aldaar heerlijk getriumfeerd.

(Wordt vervolgd.) WINCKEL.

Officiële berichten uit de Ned. Geref. Kerken.

D. V. zal op Dinsdag 7 Augustus e.k. in de Ned. Geref. kerk alhier een Gereformeerde conferentie gehouden worden, onder leiding van den Wel.Eerw. heer Ds. A. van Veelo van Rotterdam.

Mocht de Heere God het doel dezer samenkomst, de bevordering der vrijmaking onder kerken van het synodale dwang, nog doen strekken tot bloei van zijn vervallen Sion in den lande, tot verheerlijking zijns Naams.

G. KUYPERS, Scriba.

Sprang, 25 Juli '88.

KOOTEN, Classe Leeuwarden en Dockum, 15 Juli. Hedenmorgen werd alhier de heer H. K. Zijlstra, na op 31 Mei l.l. geëxamineerd en naar art. 8 D. K. tot de bediening des Woords toegelaten te zijn, op Gereformeerde wijze in het ambt bevestigd. Als afgevaardigde der classe trad voor de gemeente op Ds. W. Maan, dienaar des Woords bij de Ned. Geref. kerken te Augustinusga en Surhuizum, die een predikatie hield over Efeze 4: 11 en 12; waarbij hij wees op den verheven oorsprong,

1) Zie Kinschot, Beschrijving van de stad Oudewater bl. 42.

het nuttige onderscheid en het heilrijke doel der ambten in de kerk van Christus.

Des namiddags sprak Ds. Zijlstra voor 't eerst als wettig geordend bedienaar des Goddelijken Woords in de kerk van Kooten, naar aanleiding van Joh. 1: 27b. De grootheid van den Zender tegenover de geringheid van den dienaar en het gewicht van de bediening was het onderwerp zijner leerrede.

Het Woord voor deze gelegenheid werd beide malen met groote aandacht door de talrijke schare gehoord. Moge 's Heeren zegen er op rusten. Geve de Drieëenige God aan onze stoffelijk arme kerk onder de zuivere bediening des Woords en der Sacramenten van een eigen herder en leeraar uit genade vele rijke geestelijke schatten!

De kerkeraad der Ned. Geref. kerk (thans dolterende), H. K. ZIJLSTRA, Praeses, J. S. HOERSTRA, Scriba.

POORTUGAAL, 12 Juli. Nog werd verzuimd van hier te berichten, dat Zondag 26 Juni j.l., dadelijk na afloop der godsdienst-oefening, waarin de kerkeraadsliden door Ds. Fortuin in het ambt waren bevestigd, in een wettige kerkeradsvergadering de organisatie van 1816/1852 voor heel de gemeente werd afgesneden en de kerkenorde van 1619 weer van kracht verklaard werd. Van dit een en ander is kennis gegeven aan Z. M. den koning, den burgemeester en aan de kerkvogden der gemeente.

Namens den kerkeraad, F. FORTUIN, praeses-consulent.

VELP, 16 Juli. De classis Arnhem der Ned. Geref. kerken, den 11den Juli ter buitengewone vergadering saamgekomen, heeft na behoort onderzoek volgens art. 8 der D. K. tot de Evangeliebediening toegelaten den heer J. M. Stroes, evangelist en beroepen predikant te Winterswijk.

Namens de classis, P. C. KOSTER.

BEEUGUM, Zondag 22 Juli had alhier de bevestiging plaats van onzen beroepen predikant, den heer J. D. te Winkel, die, na des morgens met oplegging der handen bevestigd te zijn door den consulent, den Wel.Eerw. heer J. J. A. Ploos van Amstel, predikant te Reijstum, naar aanleiding van Jes. 62: 6, 7, des namiddags zijn intrede deed naar aanleiding van 1 Tim. 1: 12. Stille de Heere hem tot een rijken zegen!

Ingevolge opdracht der voorloopige Synode van Nederl. Geref. kerken, bijeen gekomen te Utrecht den 25sten Juni 1888, brengen de ondergeteekenden onder de aandacht der kerken, dat in De Heraut, onder de rubriek Officiële berichten uit de Ned. Geref. kerken, behooren te worden ingezonden alle kerkelijke berichten, die voor het gemeenschappelijk leven onzer kerken van belang zijn; namelijk: alles wat op kerkelijke vergaderingen en examens betrekking heeft; korte berichten aangaande hetgeen in classale vergaderingen besloten is; mededeelingen van deputaten; berichten aangaande conferenties in zake reformatie, diskontie enz., opdat de onderlinge belangstelling daardoor worde gevoeld en de opbouw der kerken, mede langs dezen weg, bevordert worde.

Deze berichten zullen moeten geteekend zijn door den voorzitter of scriba van kerkeraad, classale vergadering of commissie, of wel door deputaten, en behooren des Donderdags vóór twaalf uur aanwezig te zijn op het bureau van De Heraut te Amsterdam.

De beschikbare ruimte in De Heraut bedraagt in het geheel slechts één of 1½ kolom in ieder nummer. Kortheid van formulering bevordert dus den spoed der opneming.

J. C. SIKKEL, J. C. VAN SCHULVEN, Scribae Synodi.

Utrecht, 28 Juni 1888.

Is het kaartspel den Christen geoorloofd?

IV.

Nadat de redenaar nog eenige bedenkingen, die bij zijne hoorders nog mochten overgebleven zijn, weggenomen heeft, komt hij tot zijne toepassing:

1. Welan, geliefde toehoorders, opdat ik eindige, ik bidde en smeek u in des Heeren naam, dat het woord der vermaning bij u ingang hebbe: laat af van het kaartspel; hebt gij in deze ongerechtigheid gewort, doet het niet meer.

Gedenkt, dat het een werk is, dat van de heidenen zijn oorsprong heeft, wat meer is, van den duivel zelf. Het kaartspel heeft eerst en meest plaats bij die volkeren, welke openlijk den duivel dienen, als bij de Chinezen en dergelijke volkeren, die God niet kennen en over dewelke het licht des Evangeliums der heerlijkheid des zaligen Gods niet is opgegaan. Waar men speelt, is de duivel tegenwoordig, zeide Cyprianus. En zullen dit Christenen doen? Ik zegge dan dat en betuige het in den Heere, dat gij niet meer wandelt, gelijk de andere heidenen wandelen in de ijdelheid hunns gemoeds. Gedenkt

aan uwe namen, die gij draagt, en aan uwe verbintenissen, die op u rusten door uwen eenmaal ontvangen Doop en zoo dikwijls van u genoten brood en wijn aan het Avondmaal, bij welke gij betuigt hebt den Heere te zullen dienen, 'twek met de oefening van dit heidensche en duivelsche spel niet overeenkomt.

2. Gij moogt niet overen, of gij ontheligt den naam Gods en geeft oorzaak dat de gelasterd wordt. Gij bidt: „Uw naam worde geheiligd”, en gij ontent dien door dit bedrijf. O, Gedenkt, wie God is, die Groote, die Machtige, die te vreeren is, die in het derde gebod gezegd heeft: „Gij zult den naam des Heeren, uws Gods, niet ijdelijk gebruiken, want Hij zal niet onschuldig houden, die zijnen naam ijdelijk gebruikt.” Druischt niet door volharding in uw zonde aan tegen uw gebod en Gods gebod. Het is God, die zegt: „Die mij eeren, zal Ik eeren, maar die mij smaden, zullen lichtgeacht worden.”

3. Volhardi gij in dit schandelijk werk, weigerende daarvan afstand te doen? Gij zijt een overtreder van alle geboden der Goddelijke wet: Gij zijt een afgodendienstenaar, want de heide, die gij den Heere schuldig zijt en betoonen moest door naar zijn bevel te leven, geeft gij op een verachte wijze aan een kaartenblad. Gij geeft voor den Heere te dienen en gij doet dat, hetwelk niet zijnen dienst, zoals Hij dien in zijn Heilig Woord heeft voorgeschreven, niet bestaan kan. Zoo overtredt gij het eerste en het tweede gebod van de heilige wet. En hoe schrikkelijk wordt onder spelers het derde gebod geschonden en overtreden! Want behalve de ont-

heilijking van hetgeen heilig is, het lot, dat in dit spel misbruikt wordt, zoo wordt, indien ergens, de naam Gods aangetast door vloeken, door lasteren, door spreken van fortuin, dat men vloekt, wanneer het lot tegenspoedig is; integendeel, is het lot naar wensch, men roemt en dankt het goede fortuin. De dag des Heeren is bij de liefhebbers van het spelen een speeldag, want geen tijd wordt ontzien. Dan vinden de zondigen hun eigen lust, in plaats dat zij zichzelf zouden in God verlustigen. En zoo wordt des Heeren Zon- en zoendag een dag van hetsel verniet, waarin zij meer genoegen vinden dan in den vermakelijken dienst des Heeren. En dus wordt het vierde gebod der Goddelijke wet geschonden. Ook niet minder het vijfde gebod; want de kinderen, al vroeg gebricht zijnde aan het spelen, dwingen de ouders het geld af, gewonnen zich uithuizig te zijn, gezelschapen bij te wonen, worden stout, rebellig, ongodelijk. Waar men speelt gebeurt het maar al te veel, dat de uitkomst is twist, tweedracht, gekijft, tot vechten en bloedvergieten. De ervaring, die een leermeester der dwazen is, heeft dit overvloedig bevestigd; ik laat, o spelers, uw eigen conscientie in dezen rechter zijn, of ik niet de waarheid zegge. Weede gemoederen en tot alle gevarren gewapenden vindt gij, waar de spelers met de kaart zijn. En zoo wordt het zesde gebod overtreden. Het zevende gebod niet minder door onkusche gedachten en redenen, of zoo die al vermeden worden, door darteel optoelien in de sociëteiten. Waar het kaartspel nageoefend wordt, heeft plaats misbruik van Gods gaven

als van den tijd, die daar zoo dieflijk den Heere en zijnen dienst onttrokken wordt, en van het geld, hetzij door en met spelen gewonnen of verloren. Een zeker schrijver zegt: „Het spelen met de kaart om geld is diefstal en een overtreding van het achste gebod der heilige wet. Want het spelen steelt den kostelijken tijd; het geld, dat met spelen gewonnen wordt, is gestolen geld, dewijl het niet is gewonnen door een wettig middel, van God geboden; het geld, dat met spelen verloren wordt, is ook gestolen geld, omdat zulk een het ontsteelt aan zijne vrouw, kinderen en familie.” Of nu de schending van het negende gebod door leugentaal, bedriegerij, valsheid en het schenden en lasteren van godzaligen, omdat zij het spelen als zondig veroordeelen, ontbreekt, laat ik over voor den Heere en het geweten der spelers zelf. Hetwelk nochtans eigen werken des duivels zijn, waardoor men den zwaren toorn Gods op zich laadt. Ja, in die brandende en heerscheende heegerie, die in de spelers plaats heeft, om te winnen, begaan zij gierigheid, en in het gewonnen zondig te verteren, begaan zij overdaad en verkisting van Gods gaven. O, Wie gij zijt, laat immers af van zulk een bedrijf, hetwelk als een snoode gruwel in zich besluit een bittere gal en een samenknoping van allerlei ongerechtigheden!

DE GAAY FORTMAN.